

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Regula Morum. Sive Dictamen Conscientiæ

**Babenstuber, Ludwig
Reichlin, Alphons
Hepper, Johann Baptist**

Salisburgi, 1697

§. II. An liceat operari contra Conscientiam Erroneam?

urn:nbn:de:hbz:466:1-39970

tius interrogavit quidem, an esset dies jejuniij? sed talem, qui similia non sufficienter sciret, v. g. puerum, vel ancillam: & ideo habet ignorantiam diei jejuniij notabilem. Etiam Sempronio incidit dubium, an esset jejunium? & ideo interrogavit vicinos, cum facile potuisset interrogare Parochum, vel alium in similibus magis versatum, quod tamen facere ex quadam negligentia omisit. Hic solum est in Levi ignorantia. Si jam quæras, quomodo peccent hi quatuor? Respondeo, Cajum, Titium & Quintium peccare mortaliter: gravius tamen Titium, quam Quintium; Cajum verò gravissimè. Sempronium dico solum delinquere venialiter. Ratio est: quia Cajus ignorat ignorantia maxime culpabili: Titius, & Quintius ignorantia graviter culpabili; gravius tamen culpabili Titius: ergo Cajus gravius peccat, quam cæteri, Titius gravius, quam Quintius, omnes tamen mortaliter. Conseq. constat, quia peccatum ex ignorantia graviter culpabili est mortale, majus tamen vel minus secundum proportionem voluntarij, quod auget, vel minuit ignorantia. Tandem Sempronius solum commisit negligentiam levem in inquirenda obligatione jejunandi, atque adeo ex ignorantia leviter solum culpabili carnis vescitur, ergo vescendo committit culpam solum levem, ac venialem. Quia negligentia & ignorantia levis diminuit peccatum usque ad veniale. Vide de hac re Tambur, *Lib. 1. Decal. c. 2. §. 10.*

§. II.

An liceat operari contra Conscientiam Erroneam?

SUMMARIUM.

6. Objectum Voluntatis est bonum & malum ut ratione cognitum. 7. Non licet operari contra Conscientiam Erroneam. 8. Quædam objectiones. 9. Solvuntur. 10. An agere contra Conscientiam sit speciale peccatum? 11. Cujusnam speciei sit peccatum agere contra Conscientiam? 12. Agere

12. Agere contra Conscientiam modò est mortale, modò veniale. 13.

14. Quid, si Conscientia proponat objectum sub ratione mali in genere? 15. Ut quis peccet contra Conscientiam Erroneam, debet esse liber. 16. An saltem ex dispensatione Divina agere contra Conscientiam possit fieri licitum?

VI. **O**bjectum, quod voluntas nostra prosequitur, est bonum; quod averfatur, est malum: & quidem utrumque non absolute & secundum se, sed ut ratione cognitum. Voluntas enim, cum sit potentia cæca, nihil amplectitur, aut respuit, nisi ex directione intellectus. Unde fit, quemadmodum docet S. Th. 1. 2. q. 19. a. 5. ut voluntas toties peccet, quoties in operando à ratione discordat: idque, sive ratio erret, sive non: quia videlicet ab immediata & proxima regula operandi, quæ est dictamen rationis, deflectit. Si itaque ratio aliquid practicè proponat ut bonum (tametsi ipsa sit malum) & voluntas feratur in contrarium, peccat. Rursus, si ratio dicat, aliquid esse malum (licet in se sit bonum) idque voluntas amplectatur, similiter peccat: quia quantum in ipsa est, vult malum contra prima Synteresis principia: *bonum est prosequendum, malum fugiendum*. Bonum, inquam, & malum non tantum secundum se, sed etiam per accidens ex propositione intellectus. & ideo

VII Dico. Conscientia Erronea obligat negativè, id est, ne contra ipsam agamus, sive: non licet operari contra Conscientiam erroneam. ita S. D. cit. universaliter affirmans: *omne, quod est contra Conscientiam, peccatum est*. Et in fine corp. ejus art. inquit: *Unde dicendum, quod simpliciter omnis voluntas discordans à ratione sive recta, sive errante, semper est mala: item Quodlib. 3. a. 27. omnis Conscientia, sive recta, sive erronea, sive de se malis, sive iudifferentibus, est obligatoria, ita ut qui contra Conscientiam facit, peccet*. Estque hæc sententia communis inter Catholicos. Probat illam Doctor Angel ex verbis Apostoli ad Rom. 14. *omne, quod non est*

est ex fide, peccatum est: ubi ly non ex fide idem sonat, ac: non ex dictamine Conscientie, sive, non secundum Conscientiam Nam in hoc loco script. exponunt Origenes, SS. Chrylостomus, Ambr. & Ansel & alij apud Bossium *Parte 1. tit. 1. § 6. n 19* Apostolu enim agit ibi de Conscientia erronea quorundam Neo-Christianorum, qui putabant, idolothyta esse cibos immundos, ac sibi vetitos, sicut Judæis in lege veteri, eisq; nihilominus vescabantur. Ratio porro Conclusionis est hæc. Agere contra præceptum divinum, quod vel revera est, vel esse existimatur, repugnat legi, & dictamini naturali: sed qui operatur contra Conscientiam erroneam, agit contra præceptum divinum, quod esse existimat. ergò operari contra Conscientiam erroneam repugnat legi, & dictamini naturali. ergo non licet. mai. est certa. mi. ex eo colligitur, quòd Conscientia obliget in virtute legis Divinæ, si que participatio & intimatio ipsius: *non enim Conscientia* (inquit iterum D. Thom. in 2. dist. 39. a. ult. ad 3.) *dictata, liquid esse faciendum hac ratione, quia sibi videtur, sed hac ratione, quia à DEO præceptum est.* Dum igitur operanti dictat erronea Conscientia, esse mentiendum v. g. ut avertatur damnum proximi, isque judicat, ad mentiendum se obligari, & tamen non mentitur, agit contra præceptum Divinum, quod esse, & à quo se hîc & nunc urgeri existimat.

VIII. Obijcies primo. Dictet alicui erronea Conscientia, hîc & nunc esse furandum ex bonis improbi Divitis ad subveniendum probis pauperibus. In hoc casu non peccat, qui furtum intermit: ergo licitum est, omittere id, quod præcipit, erronea Conscientia. Conseq. patet. Ant. prob. quia nemo peccat omittere opus lege æterna prohibitum: sed furtum est tale opus; ergo. Secundo, Conscientia erronea non derivatur à lege æterna: ergo non obligat in virtute illius. Ergo contra ipsam agere non est illicitum.

licitum. ant. inde colligitur, quòd à lege per essentiam vera & sancta non possit derivari aliquod iudicium falsum, & erroneum. Tercio. Conscientia erronea, quandoque præcipit aliquid contrarium præcepto DEI: ergo tunc saltem non obligat, & consequenter licitè agitur contra ipsam. Ant. est certum. Conseq. prob. quia præceptum potestatis inferioris non obligat, si contrarietur præcepto potestatis superioris, ut docet S. August. apud D. Th. a. 5. ita si aliquid jubeat proconsul, quod prohibet imperator, præceptum proconsulis non obligat: atqui præceptum Conscientiæ est præceptum potestatis inferioris comparatum cum præcepto DEI, quem penes est summa potestas, ergo. &c.

IX. Respondeo ad primam objectionem. neg. ant. ad probationem distinguo mai. nemo peccat omittendo opus lege æterna prohibitum, quando ab intellectu repræsentatur ut prohibitum conc. quando repræsentatur ut præceptum neg. mai. atqui furtum, tamen si sit opus lege æterna prohibitum, nihilominus hîc & nunc in casu nostro non repræsentatur voluntati ut prohibitum, sed tanquam honestum, & lege æterna præceptum. Ad secundum dico, tamen si dictamen erroneæ Conscientiæ non derivetur à lege æterna, hîc & nunc tamen apparere operanti ut derivatum ab illa, & consequenter ut obligans in virtute illius. Solutio est Divi Th. *loc. cit. ad 1.* Ad tertium omisso Ant. neg. Conseq. In hujus probatione distinguo mai. non obligat, quando cognoscitur esse contrarium præcepto potestatis superioris conc. quando id non cognoscitur, immò creditur esse præceptum superioris, neg. mai. Atque hinc est, quod dicit S. D. ad. 2. *si aliquis crederet, quòd præceptum proconsulis esset præceptum Imperatoris, contemnendo præceptum proconsulis contemneret præceptum Imperatoris.* Idem existima de illo, qui iudicat præceptum Conscientiæ errantis esse præceptum DEI. *Nam quando ratio erronea proponit aliquid ut præceptum*

DEI, tunc idem est contemnere dictamen rationis, & Dei præceptum.
loc. cit.

X. Corollarium I. Agens contra Conscientiam non committit duo peccata, unum peculiare contra præceptum non agendi contra Conscientiam, & alterum contra præceptum virtutis, quod Conscientia five vera, five erronea dicat esse observandum. Sayrus in *Clavi reg. lib. 1. c. 4. n. 21. & 22.* Th. Sanchez. *lib. 1. Decal. c. 11. n. 5.* Laym. *lib. 1. tract. 1. cap. 4.* & alii communiter. Ratio est: tum, quia præceptum non agendi contra Conscientiam est generale, & inclusum in quolibet alio præcepto: ergo non habet peculiarem, atque distinctam obligationem. Ergo nec ejus transgressio est peccatum distinctum à transgressione alterius præcepti. Tum, quia adversari dictamini Conscientiæ est de ratione communi peccati: ergo actus inde non sumit specialem rationem malitiæ. Siquis itaque contra dictamen Conscientiæ die festo non audit Sacrum, is non est reus duplicis peccati, sed tantum unius contra præceptum Ecclesiæ. Contrarium tenuit Adrianus in 4. *Sent. tract. de Confess.* asserens, eum, qui scienter operatus est contra Conscientiam, id in confessione tenei exprimere.

XI. Corollarium II. Agens contra Conscientiam erroneam, five vincibilem, five invincibilem, peccat peccato illius speciei, intra quam peccari Conscientia erroneè dicat. D. Th. ubi supra ad 3. Sanchez *loc. cit.* Sayrus *n. 19.* Bossius §. 15. *n. 72.* Ratio est: quia voluntas amplectitur malum, sicut apprehenditur: ergo agens quantum in se est, vult tale peccatum committere, quantum, & cujus speciei dicat esse Conscientia. Quare existimans ex erronea Conscientia, esse jejunandum in Vigilia Epiphaniæ, peccat contra temperantiam, si non jejunet. Qui arbitratnr, esse obligationem mentiendi, ut proximum liberet ex vitæ periculo, peccat

peccat contra misericordiam si non mentiatur. Qui accedit ad suam uxorem credens, esse non suam, committit adulterium. Quia in omnibus his casibus operans existimat, se transgredi præcepta temperantiæ, misericordiæ, justitiæ &c. & consequenter peccare contra istarum virtutum specificam rationem.

XII. Corollarium III. Quando Conscientia dicit, aliquid esse agendum, vel omittendum sub mortali, tunc illud omittere, vel agere oppositum erit peccatum mortale; siue in se bonum sit, siue indifferens, siue veniale. Et hinc, si credere existentiam Purgatorii V. G. Conscientia prohiberet sub mortali, vel diceret, exspuere in templo, vel dicere verbum otiosum esse mortale, peccares mortaliter, si durante tali Conscientia crederes, dari purgatorium; exspueres in templo; vel proferres verbum otiosum. Quod si e contra Conscientia præcipiat, vel prohibeat aliquid sub veniali, agere contra talem Conscientiam erit peccatum veniale. Et hoc etiam verum est, quando id quod proponit Conscientia ut veniale, in se sit mortale, nisi hoc proveniat ex ignorantia vincibili: hæc enim cum non excuset à peccato, nequaquam efficiet, ut id quod ex se est mortale, ratione ipsius evadat veniale. Sanchez *loc. cit.* Sayrus *n. 15.* Navar *in manual. prælud. 9. n. 9.* Ratio dictorum est: quia voluntas, sicut advertimus supra, fertur in objectum, prout est in apprehensione. Unde, si objectum apprehendatur ut malum, idque voluntas amplectatur, quantum in ipsa est, prosequitur malum, grave; si apprehendatur ut grave; leve. Si ut leve.

XIII. Corollar. IV. Quod si Conscientia aliquid prohibeat tanquam malum ita confusè, ac genericè, ut non distinguat, an illud facere sit peccatum mortale, vel veniale, paulò operosius discernitur, quanta sit culpa contra talem Conscientiam operari. Ejusmodi Conscientia ut plurimum deprehenditur in hominibus

rudibus, ac rusticis, dum in DEUM jurant, creaturas execrantur, die festo laborant, turpia, vel impudica loquuntur &c. nam raro contingit, ut dubitent, dum similia committunt, an peccent mortaliter, vel venialiter, sed præcisè existimant, se peccare. Quòd si tamen de hoc dubitent, certum est apud omnes, illos peccare mortaliter, si, priusquam operantur, rem non examinent: quia exponunt se periculo peccandi mortaliter. Itaque præciso hujusmodi dubio, Navarrus, Valentia, Salas, & alii relati à Castro-palao *Disp. 1. de Consc. puncto 3. n. 5.* existimant, operari contra talem Conscientiam esse solum veniale peccatum. Ratio est: quia voluntas amplectens malum in communi non amplectitur malum peccato veniali majus: quia aliàs non esset commune & indifferens ad mortale & veniale. Verùm pace eorum, qui utuntur hoc argumento, dixerim. Videor mihi pari jure inde posse inferre, in dicto casu ne quidem peccari venialiter, quod nemo concesserit. Ostendo. Voluntas amplectens malum in communi non amplectitur malum peccato mortali minus. Patet: quia aliàs malum in communi non esset commune, & indifferens ad mortale & veniale: vel esset commune, & non esset commune. Datur enim ratio, cur malum in communi non sit amplius commune, si voluntas illud amplectens eo ipso censeatur amplecti malum peccato veniali majus; maneat verò commune, si illud amplectens censeatur amplecti malum peccato mortali minus? Certè tam peccatum mortali minus, quàm veniali majus sunt membra dividenda, ac species subalternæ mali in communi ceu generis ad illas contrahibilis. Huic fundamento addunt, quòd apprehensio malitiæ in genere sit apprehensio malitiæ adhuc imperfectæ, & consequenter insufficientis ut in actum, vel omissionem actûs refundat gravitatem mortalem. Ergo solum refundit malitiam, seu gravitatem venialem. Et hanc
senten-

sententiam Sanchez ubi supra n. 6. & Castropalao dicunt esse probabilem.

XIV: Verum probabilius est, contra prædictam Conscientiam operari esse peccatum mortale. Ita primùm citt. Præterea Sayrus cap. cit. n. 17. Valquez in 1. 2. disp. 59. cap. 3. Bonacina disp. 2. de peccat. quest. 4. pu. 6. n. 22. Ratio est: quia qui sic operatur sine ulteriori malitiæ discussione, quam adhibere tenetur, se temerè committit periculo peccandi mortaliter. Ergo peccat mortaliter: quia exponere se periculo peccandi mortaliter est peccare mortaliter. *Qui enim amat periculum, peribit in illo.* Confirm. Qui statuit peccare in genere non determinans materiam, circa quam vult peccare, is peccat mortaliter: ut habent Sanchez & Bonacina. Ergo pariter peccat mortaliter, qui in certa materia operatur contra Conscientiam, & solùm apprehensa ratione peccati in genere non discernit, an peccet mortaliter, vel venialiter. Consequentia videtur legitima: quia non minus in casu consequentis, quàm antecedentis se liberè quis conicit in periculum peccati mortalis. Hanc sententiam Bossius ubi supra n. 79. iudicat esse tutiorem, quàm priorem; istam verò quotidianæ praxi magis accommodam: quia durum videtur, omnia ferè peccata rusticorum, aliorumque rudium, puta, turpiloquia, iuramenta per DEUM, imprecationes, mendacia & similia malitiæ mortalis in Confessionali damnare: quod tamen fieri in sententia posteriori oportet. Nam id genus homines ut plurimum, dum dicta peccata committunt, solùm apprehendunt, illa esse mala, & de gravitate, vel levitate eorum non cogitant.

XV. Corollarium V. Detentus in carcere, ubi non celebratur Missa, si existimet, se peccare, dum die festo non audit Missam, non peccat. Pariter, qui manu ab aliis violenter motus

percuteret Clericum, non peccaret, licet erroneè judicaret, se peccare. Sanchez *cap. cit. n. 3.* Castropal. *puncto 5. n. 5.* Bonac. *n. 24. & 26.* Laymann *Lib. 1. c. 1. n. 2.* ubi propter paritatem rationis mox dandæ idem docet de scrupuloso, qui involuntarias passiones, & distractiones suas in oratione peccata esse arbitratur. Ratio istorum est: quia, ut quis agendo contra Conscientiam erroneam peccet, debet ejus actio, vel omissio actionis esse libera. Atqui omissio sacri ejusmodi captivo, & percussio Clerici ad hanc violenter moto non est libera; ergo. Et hinc Bonacina infert, eum, qui domi æger decumbit, peccare, quando die festo existimat se peccare non audiendo sacrum. Rationem affert ex discrimine inter captivum, de quo diximus, & ægrotum. Primus, inquit, non peccat defectu libertatis, & voluntarij; secundus verò non videtur excusandus à peccato, cum absolutè loquendo libertatem habeat audiendi Missam, quamvis eam audire non possit absque sanitatis dispendio. Verùm contingere potest, ut infirmus quoque careat & potentia, & libertate requisita ad audiendum sacrum. In quo casu non minùs excusabitur à peccato, dum arbitratur se peccare non audiendo, quam compactus in carcerem. *Bossius §. 6. n. 24.*

XVI. Corollarium VI. Neque Divinitùs est dispensabile, ut operari contra dictamen Conscientiæ sit licitum. Ratio est: In re intrinsecè mala DEUS dispensare non potest: sed agere contra Conscientiam est intrinsecè malum; ergo in hoc DEUS dispensare non potest. mai. est certa. mi. prob. velle objectum cognitum sub ratione mali est intrinsecè malum: sed agere contra Conscientiam est velle objectum cognitum sub ratione mali; ergo agere contra Conscientiam est intrinsecè malum. mai. iterùm constat. mi. ex eo patet: quòd agens contra Conscientiam velit objectum cognitum sub ratione prohibiti per præceptum Divinum, quod vel reverrà est,

rà est vel saltem esse existimat, & quatenus illud æternæ legi contrarium apprehendit. Deinde: implicat, ut DEUS hominem simul obliget, & deobliget. Sed hoc faceret, si daretur in nostro casu dispensatio; ergo. mi. prob. nam inprimis obligaret eo ipso, quod staret actuale dictamen Conscientiæ hîc & nunc prohibentis actionem, vel omissionem actionis tanquam malam, & illicitam. Quamdiù enim stat ejusmodi dictamen, tamdiù obligat DEUS: quia Conscientia est quædam actualis intimatio, & participatio legis divinæ hîc & nunc obligantis. Deobligaret verò per dispensationem: quia per hanc relaxatur lex, & subditus eximitur ab obligatione, atque rigore illius. Bossius *loc. cit. n. 21.* Clariss. P. Paulus Mezger *in Tract. de Consc. Diss. 11, a. 3. §. 3. n. 11.*

§. III.

Utrum Erronea Conscientia obliget, ut secundum ipsam operemur?

SUMMARIUM.

17. Conscientia Consulens non obligat. 18. Conscientia vincibiliter errans ad sui sequentiam non obligat. 19. Perplexitas ex illa proveniens non excusat à peccato. 20. An detur medium inter operari juxta Conscientiam, & non operari contra Conscientiam? 21. An possit prohiberi Actus dilectionis DEI? 22. tenemur operari secundum Conscientiam invincibiliter erroneam. 23. Quomodo hæc Conscientia conformis sit legi Divinæ? 24. Plus obligat, quam præceptum Superioris. 25. Perplexitas ex illa orta tollit libertatem peccandi. 26. An Conscientia erronea possit deponi prohibitu? 27. An opus conforme Conscientiæ invincibiliter erranti sit honestum, & cujus honestatis? 28. An agens ex invincibili ignorantia incurrat Ecclesiasticam Censuram?

XVII. **V**isum est hætenus, peccatum esse, contra Conscientiam erroneam operari. Nunc explicandum est, an similiter